

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONALE SENIOR SERTIFIKAAT

GRADE 12

VISUELE KUNSTE V1

FEBRUARIE/MAART 2013

MEMORANDUM

PUNTE: 100

Hierdie memorandum bestaan uit 21 bladsye.

INSTRUKSIES EN INLIGTING

Lees die volgende instruksies aandagtig deur voordat nagesien word.

1. Hierdie vraestel bestaan uit **TIEN** vrae. Leerders moet enige **VYF** vrae vir 'n totaal van 100 punte beantwoord.
2. Dit is **BAIE BELANGRIK** dat voorsiening gemaak word vir die leerders in baie gevalle:
 - a. Leerders moet krediet ontvang vir die gee van hul eie menings en idees in antwoorde.
 - b. Krediet moet ook vir laterale denke gegee word.
 - c. Dit is ook belangrik dat argumente en stellings goed beredeneer en gemotiveer moet word deur verwysing na spesifieke faktore.
3. Vrae en onderafdelings van vrae moet duidelik en korrek genommer wees.
4. Inligting en kunswerke wat in een antwoord bespreek is, mag nie krediet ontvang as dit in ander antwoorde herhaal word nie, maar kruisverwysings tussen kunswerke is toelaatbaar.
5. Leerders moet die naam gee van die kunstenaar en die titel van elke kunswerk wat genoem word, waar van toepassing.
6. Leerders mag beide twee- en driedimensionele kunswerke in enige antwoord bespreek, waar van toepassing.
7. ***Onthou dat baie leerders hierdie voorbeelde sal bespreek, terwyl hulle dit nog nooit gesien het nie. Nasieners kan daarom nie feitelike, akademiese inligting verwag nie. Hulle moet neem uit hul eie ervarings, kulture en interpretasies van die kunswerke, binne die konteks van die vraag. Daarom moet nasieners onbevooroordeeld en buigbaar wees in die merkproses.***

ALGEMENE INLIGTING VIR NASIENERS

- Hierdie memorandum moet dien as 'n riglyn vir nasieners sowel as 'n onderrigmiddel. Daarom is die memorandum vir sekere vrae in meer diepte behandel sodat die materiaal as aantekeninge vir onderrigmateriaal gebruik kan word. Ander dele van die memorandum is slegs 'n voorgestelde gids.
- Nasieners word aangemoedig om leerders te beloon vir wat hulle weet, eerder as om hulle te straf vir wat hulle nie weet nie.
- Alhoewel die inligting vir die antwoorde puntsgewys gegee word, moet leerders in opstel-/paragraafformaat skryf en hul inligting op 'n holistiese wyse bespreek.
- Leerders moet alle vrae in VOLSINNE of PARAGRAWE beantwoord, volgens die vereistes van elke vraag. Puntsgewyse antwoorde sal nie volpunte behaal nie.
- Nasieners moet verwys na die Visuele Kunste VAR ('SAG')-dokument (bl. 24) se matriks as 'n riglyn om die vlakke van prestasie te bepaal.

Assessering van leerders se vermoë om voorbeelde van visuele kultuur te ontleed en daarop te reageer

PRESTASIE-KODE	LEERUITKOMS 4: VISUELEKULTUURSTUDIES ✓
7 Uitstekend 80–100%	<ul style="list-style-type: none"> • Demonstreer uitstekende vermoë om kunswerke in verhouding met hul kulturele, sosiale, politiese en historiese kontekste te analiseer en daarop kommentaar te lewer. • Toon uitstekende vermoë in die gebruik van gepaste visuele kunsterminologie. • Demonstreer uitstekend ontwikkelde skryf- en navorsingsvaardighede in die studie van kuns. • Toon buitengewone insig en begrip en gebruik uiteenlopende benaderings.
6 Verdiensielik 70–79%	<ul style="list-style-type: none"> • Demonstreer 'n goed ontwikkelde vermoë om kunswerke in verhouding met hul kulturele, sosiale, politiese en historiese kontekste te analiseer en daarop kommentaar te lewer. • Toon uitstekende vermoë in die gebruik van gepaste visuele kunsterminologie. • Demonstreer hoogs ontwikkelde skryf- en navorsingsvaardighede in die studie van kuns. • Toon uitstekende insig en begrip.
5 Substansiëel 60–69%	<ul style="list-style-type: none"> • Demonstreer substansiële vermoë om kunswerke in verhouding met hul kulturele, sosiale, politiese en historiese kontekste te analiseer en daarop kommentaar te lewer. • Toon substansiële vermoë in die gebruik van gepaste visuele kunsterminologie. • Demonstreer goed ontwikkelde skryf- en navorsingsvaardighede in die studie van kuns. • Toon 'n goeie vlak van insig en begrip.
4 Gemiddeld 50–59%	<ul style="list-style-type: none"> • Demonstreer gemiddelde vermoë om kunswerke in verhouding met hul kulturele, sosiale, politiese en historiese kontekste te analiseer en daarop kommentaar te lewer. • Toon gemiddelde vermoë in die gebruik van gepaste visuele kunsterminologie. • Demonstreer bedrewe skryf- en navorsingsvaardighede in die studie van kuns. • Toon 'n redelik goeie vlak van insig en begrip.
3 Bevredigend 40–49%	<ul style="list-style-type: none"> • Demonstreer bevredigende vermoë om kunswerke in verhouding met hul kulturele, sosiale, politiese en historiese kontekste te analiseer en daarop kommentaar te lewer. • Toon bevredigende vermoë in die gebruik van gepaste visuele kunsterminologie. • Demonstreer bevredigende skryf- en navorsingsvaardighede in die studie van kuns. • Toon 'n bevredigende vlak van insig en begrip.
2 Elementêr 30–39%	<ul style="list-style-type: none"> • Demonstreer slegs 'n basiese vermoë om kunswerke in verhouding met hul kulturele, sosiale, politiese en historiese kontekste te analiseer en daarop kommentaar te lewer. • Toon beperkte vermoë in die gebruik van gepaste visuele kunsterminologie. • Demonstreer basiese skryf- en navorsingsvaardighede in die studie van kuns. • Toon 'n elementêre vlak van insig en begrip.
1 Nie behaal nie 0–29%	<ul style="list-style-type: none"> • Demonstreer min of geen vermoë nie om kunswerke in verhouding met hul kulturele, sosiale, politiese en historiese kontekste te analiseer en daarop kommentaar te lewer. • Toon uiters beperkte vermoë in die gebruik van gepaste visuele kunsterminologie. • Demonstreer beperkte skryf- en navorsingsvaardighede in die studie van kuns. • Toon min of geen begrip of insig nie.

VRAAG 1: DIE OPKOMENDE STEM VAN SWART KUNS

1.1 Leerders die visuele bronne in FIGUUR 1a en 1b bestudeer en 'n paragraaf (ten minste ½ bladsy) skryf waarin hulle die stelling bespreek.

Hulle moet soveel waarnemings as wat hulle kan, maak met betrekking tot die volgende:

- Onderwerp
- Formele kunselemente
- Style en tegnieke wat gebruik is
- Hulle interpretasie van die werke. Hulle moet hulle stellings motiveer.

FIGUUR 1a: Sthembiso Sibisi, ***Shembe is the Way (Shembe is die Weg)***, Caversham Press, 2009.

In hierdie werk sien ons 'n opgewekte uitbeelding van sewe mans wat op 'n vrolike manier hulle godsdiens vier. Sibisi het met strak swart en wit (etsdrukwerk) gewerk en daarin geslaag om 'n oomblik in tyd vas te vang – waar die mans hul musiekinstrumente bespeel en dans.

Slim gebruik van perspektief – met figure wat progressief kleiner raak soos wat hulle op 'n afstand terugtrek – skep 'n sterk gevoel van diepte. Dit word beklemtoon deur die hoeklyn wat deur die ry met vyf mans aan die linkerkant van die komposisie geskep word, wat jou oog in die ruimte in lei wat hulle in beslag neem.

Sterk kontras van toonwaarde in die klere van die mans, asook hul skadu's op die grond, dra by tot die driedimensionele aspek van die werk. Heuwels is vaagweg sigbaar ver op die agtergrond.

Hierdie is 'n figuurlike kunswerk, wat Sibisi se tegniese vaardigheid toon. Hy slaag daarin om die kulturele en godsdienslike erfenis van hierdie mense gepas te vertolk.

FIGUUR 1b: Ephraim Ngatane, ***Gumboot Dancers (Waterstelweldansers)***, olieverf op doek, datum onbekend.

Hierdie halfabstrakte skildery van waterstelweldansers gee werklik die oomblik perfek weer. Geverf met dik impasto-olieverf, laat dit by die kyker geen twyfel oor die geraas, beweging en drif van hierdie dans nie.

Die drie figure is skaars herkenbaar soos wat hulle in die maling van vreugdevolle kleur en energie verskyn en verdwyn. Suggesties van gesigte, stewels en klere word gesien in die helder, ekspressiewe, skilderkunstige styl wat met groot gebaar gemaak is.

Ryk oranje en blou word naas mekaar gestel om areas van groot intensiteit te skep, wat die kyker se oog trek na areas van beweging wat geskep word deur die waterstewels en die stof wat hulle in hul beweging skep.

Die helder oranje wat deur die figure aan die linker- en regterkant gedra word, asook die geel op die agtergrond, is baie dominerend en dien om die kyker se oog oor die hele doek te laat beweeg. Die bleekwit hemp van die sentrale figuur skep 'n sterk fokusarea en word herhaal in die broek wat deur die figuur aan die regterkant gedra word.

Die agtergrond is lewendig met kras kleurvorme wat lyk asof dit met 'n paletmes aangewend is. Geen gevoel van diepte is op die agtergrond gegee nie. Dit lyk asof die figure en die agtergrond saamgesmelt het.

(8)

1.2 In 'n opstel (ongeveer 1½ bladsye) moet leerders die kunswerke bespreek van enige TWEE kunstenaars wat hulle bestudeer het wie se werk die ryke kulturele erfenis van hul land/lande uitbeeld.

Leerders moet die volgende riglyne gebruik wanneer hulle hul opstel skryf:

- Name van die kunstenaars
- Titels van die kunswerke
- Temas en betekenis in die kunswerke
- Medium(s) en tegniek(e) wat gebruik is
- Stilistiese kenmerke
- Gebruik van formele kunselemente

(12)
[20]

VRAAG 2: DIE SOEKE NA 'N AFRIKA-IDENTITEIT IN SUID-AFRIKAANSE KUNS

2.1 Leerders moet 'n kritiese analise (ongeveer EEN bladsy) skryf waarin hulle bespreek hoe Walter Battiss (FIGUUR 2a) en Lucky Sibiya (FIGUUR 2b) unieke Suid-Afrikaanse uitdrukkings in hul werk geskep het.

Hulle moet na die volgende in hul antwoord verwys:

- Invloede van inheemse/Afrika-kuns en internasionale kuns
- Gebruik van formele kunselemente
- Style en tegnieke
- Verskille en ooreenkomste tussen die kunswerke
- Enige ander temas en boodskappe wat deur die kunswerke oorgedra word

FIGURE 2a: Walter Battiss, *African Rocks and Figures (Afrika-rotse en -figure)*

Vir baie jare was Battiss aan die publiek as die 'Boesmanskilder' bekend. Battiss het baie gedoen om hierdie ryke kulturele erfenis bekend te stel en het boeke daarvoor geskryf. In sy eie werk het dit gelei tot sy breuk met naturalisme, en na sy gebruik van simboliese vereenvoudiging en skematiese uitbeeldings sonder perspektief of skaduwees soos in hierdie werk. Hy was aangetrokke tot die vreugde, die simboliese eenvoud en magiese skemas van die San-rotskunstenaars. Hy het die gebruik van groot, plat areas met kleur met min of geen aanduiding van perspektief of modellering nie, vanuit San-kuns aangeneem. Hy het ook die uitkakeling van detail oorgeneem en die dun, uitgerekte figuur wat die Afrika-simbool van die mens is. Battiss was werklik 'n man van Afrika omdat hy belang gestel het in die kleur en lig, sowel as die tonele van Afrika. Battiss het verskeie reise deur Sentraal-Afrika onderneem en Afrika-mitologie en legendes bestudeer.

Ander invloede het Ndebele-kralewerk, Midde-Oosterse kalligrafie en versiering ingesluit. Battiss was ook baie bewus van internasionalekuns-kunstenaars en bewegings, soos Abstrakte Ekspressionisme en Popkuns.

In hierdie skildery met die titel ***African Rocks and Figures (Afrika-rotse en -figure)*** sien ons presies dit. Wat interessant is, is sy hantering van die tema deur invloede van beide San-rotskuns en moderne kunsbewegings te toon. Sy figure is gestileerd en raak 'n algemene uitbeelding van die mens. Hierdie figure is oral op die doek met ongelyke groottes— die twee in die middel is baie groter as dié aan die onderkant van die skildery. Die figure word geplaas op 'n agtergrond wat in kleurblokke verdeel is. Deur die figure bo-op te plaas saam met 'n paar deskriptiewe lyne, verwys hierdie blokke of gekleurde areas nou na rotse of water. Battiss het ruimte uitgeskakel en alles gebeur op 'n plat oppervlak. Hy het vorms vereenvoudig, chiaroscuro en anatomiese besonderhede uitgeskakel en diere en mense gestileerd in 'n nie-illusionistiese ruimte. Kleur is die hoofelement in sy werk. Die sterk, helder en ryk kleure herinner aan die Fauves. Hy het die spesiale karakter van die oliemedium beklemtoon, deur oordadig kleur met 'n oorlaaide borsel of paletmes aan te wend. Dikwels het hierdie kleuraanwending slegs gedien om 'n onreëlmatig gekleurde oppervlak te verskaf, waarin hy dan die buitelyne van sy prentjievorms gegraveer het. Hierdie buitelyn-graffiti-metode, deur 'in die verf te teken' herinner aan die antieke rotsgraverings. Battiss het dikwels palimpses gebruik, waar verskillende lae in die werk sigbaar is, soortgelyk aan die manier waarop San-kunstenaars bo-op ander werke gewerk het. Sy negering van ruimte is nie net as gevolg van die invloed van San-kuns nie, maar ook van die Modernistiese tradisie wat die skildery as 'n tweedimensionele oppervlak soos in Abstrakte Ekspressionisme beklemtoon het.

FIGUUR 2b: Lucky Sibiyá, ***Motherhood (Moederskap)***

Sibiyá se werk toon 'n sterk invloed van tradisionele, stamgebonde Afrika-kuns. Hierdie invloed het gekom deur Cecil Skotnes (Pollystraat) wat die Afrika-invloed tot 'n hoogs persoonlike uitdrukking getransformeer het. In hierdie werk lyk dit asof daar twee tot drie swaar vereenvoudigde en gestileerde figure is. Hierdie 'figure' smelt saam om 'n baie ingewikkelde oppervlak van ineengestremde vorms te skep. Die titel stel voor dat hulle vroulik is – soos gesien in die dierlike vorms, veral die een regs. Die titel (***Moederskap***) is nie duidelik nie en sou kon verwys na die ronde, buikagtige vorm in rooi op die geel 'figuur' links. Sibiyá het dikwels temas gebruik met betrekking tot aspekte van die Zoeloegeskiedenis. Sommige van die patrone in hierdie werk lyk soos Zoeloeklere. Die werk is baie dekoratief met die patroonareas oral op die werk. Die kleure is baie ryk met baie gele, bruine en rooi. Dit vorm 'n kontras met 'n bietjie blou en groen. Hierdie kleure skep ook 'n gevoel van vrugbaarheid en lewendigheid. Sy styl spreek van 'n individuele benadering omdat hy 'n baie herkenbare Afrika-idioom geskep het. Dit is interessant hoe Sibiyá die Afrika-tradisie van houtsniewerk na 'n moderne idioom getransformeer het – 'n reliëfstylskildery. Daar is geen uitbeelding van ruimte in hierdie werk nie. Alhoewel hierdie werk op baie maniere na Afrika verwys, toon dit ook invloede deur moderne kunsbewegings, bv. die platheid, die abstrakte, gestileerde vorms, ens.

(10)

2.2 Leerders moet die werk van TWEE plaaslike/internasionale kunstenaars bespreek wat hulle bestudeer het, wie se werk ook 'n vermenging van style en invloede toon ongeveer EEN bladsy). Hulle moet na spesifieke werke in hulle antwoord verwys.

Hulle moet die volgende in hulle antwoord insluit:

- Name van kunstenaars en titels van werke
- Inspirasie/Invloede van verskillende bronne
- Formele kunselemente
- Temas en boodskappe wat deur die kunswerke oorgedra word

(10)
[20]

VRAAG 3: KUNS EN POLITIEK: WEERSTANDS- OF PROTESKUNS

3.1 Leerders moet die visuele bronne in FIGUUR 3a en 3b bestudeer en bespreek (ongeveer EEN bladsy) hoe hierdie werke die storie van weerstand teen apartheid vertel.

Hulle moet na die volgende in hulle antwoord verwys:

- Die keuse van beelde
- Styl en tegniek
- Formele kunselemente
- Komposisie
- Watter EEN, volgens hulle, is die beste uitdrukking van daardie tye vol beroeringe in Suid-Afrika? Hulle moet redes gee vir hulle keuse.

FIGUUR 3a: Thomas Nkuna, *Amandla ilizwe i Africa*, 1989.

Hierdie skildery toon 'n tipiese onlustoneel uit die 1980's. Dit is 'n baie beskrywende stadstoneel met baie detail. Mense protesteer met 'n banier in die middel van die skildery. verder na agter is 'n kleiner groep betogers en aan beide kante is daar mense wat toi-toi. Dit lyk asof hierdie betogers 'n polisiëwa aan die regterkant aan die brand gestee het. Voor is daar nog 'n polisiëwa links en 'n ambulans regs. Tussen hierdie voertuie is daar drie polisiëmannes wat reg is om die betogers te konfronteer. Bokant die betogers is 'n helikopter besig om 'n persoon te laat sak. Die helikopter, polisiëwa en ambulans vorm 'n sterk driehoekige vorm. Dit word op 'n naturalistiese manier gedoen. Die tegniek herinner aan Impressionisme met die sagte kleure en gebroke kwashale. Daar is 'n sterk gevoel van diepte met die lineêre perspektiewe van die geboue en pad. Dit trek die kyker in die handeling in. Ook trek die afgesnyde voertuie aan die onderkant die kyker in die skildery in. Die kleure is sag en gedemp.

FIGUUR 3b: Willie Bester, *Challenges Facing the New South Africa (Uitdagings wat die Nuwe Suid-Afrika in die Gesig Staar)*, 1991.

Bester sê hy is 'n 'kultuurwerker' eerder as 'n kunstenaar omdat hy die mondstuk van die waarhede in die Suid-Afrikaanse gemeenskap is. Die eerste indruk van sy werk is van 'n felle ('garish') verdringing. Om sy werk as gemengde media te beskryf, vertel nie werklik van die wye reeks materiale wat hy gebruik het of van die vlakke van betekenis nie.

Hierdie werk inkorporeer foto's wat hy self geneem het, verwerk en gevonde voorwerpe, soos platgedrukte blikkies, stukkies draad, ens. Die gevonde voorwerpe verwys ook na hoe hutte gebou word met stukke metaal, hout, ens. In ***Challenges Facing the New South Africa (Uitdagings wat die Nuwe Suid-Afrika in die Gesig Staar)***, word die lewe van daardie tyd in die townships uitgebeeld. Dit toon die plakkersdorpie aan die linkerkant wat 'n simbool van onderdrukking geword het. Die sentrale beeld is van die polisie en 'n polisie-Casspir. Onderkant die plakkersdorpie is 'n weermagtenk en 'n toneel van onluste teen apartheid. Die ander beeld van geweld is die AK-47 wat van hout gemaak is aan die onderkant. Daar is ook twee musiekinstrumente aan die onderkant wat van gevonde voorwerpe gemaak is. Dit sal daarna verwys dat die lewe voortgaan ten spyte van die moeilike politieke tye. Al om die bokant en die regterkant is daar baie gesigte. Sommige van hulle is op platgedrukte blikkies geverf. Hierdie gesigte sou die onderdrukte massas in die townships kon verteenwoordig. Dit lyk asof die Afrika-matriarg in die boonste linkerhoek afkyk na al hierdie dinge en bekommerd is oor dit wat gebeur. Hierdie is 'n baie vol, kunswerk van verskillende lae. Die kleure is helder met 'n klomp verskillende gele en bloue. Hy was redelik konvensioneel in sy gebruik van verf om herkenbare beelde te skep, alhoewel die blikgesigte meer uitdrukkingsvol geverf is. In hierdie werk toon hy die geweld en polisie teenwoordigheid in die township. Die titel sê baie oor wat hy voorspel wat die uitdagings in 'n nuwe demokratiese Suid-Afrika sal wees. Die geweld en die weerstand teen die apartheidsregering is duidelik in die uitbeelding van die optog met die banier 'Stop Apartheid'.

(8)

3.2 Leerders moet TWEE spesifieke kunswerke bespreek wat hulle bestudeer het, wat konfliktsituasies en/of ander ongeregtighede in die samelewing weerspieël (ongeveer 1½ bladsye).

Hulle moet die volgende in hulle antwoord insluit:

- Naam/Name van die kunstenaar(s)
- Titels van kunswerke
- Kwessies wat in die kunswerke aangeraak word
- Styl van die kunswerke
- Die gebruik van formele kunselemente
- Betekenis en interpretasie

(12)
[20]

VRAAG 4: KUNSVLYT ('CRAFT') EN TOEGEPASTE KUNS

4.1 Leerdere moet hulle voorstel hulle is 'n kurator wat gevra is om 'n uitstalling van Suid-Afrikaanse KUNSVLYT-kuns op enige plek in die wêreld te beplan.

Hulle moet hul voorstel (ongeveer TWEE bladsye) skryf vir hierdie uitstalling waarin hulle verwys na die voorbeelde in FIGUUR 4a tot 4c en die werk van ten minste TWEE Suid-Afrikaanse kunsvlytkunsteners wat hulle wil hê moet uitstal.

Hulle moet die volgende in hulle voorstel oorweeg:

- Die tema van hulle uitstalling
- Die plek waar hulle graag hierdie uitstalling sal wil hou. Gee redes vir die keuse van hierdie spesifieke plek.
- Die belangrikheid daarvan om kunsvlytkuns uit te stal
- Die soort insigte wat hulle graag wil hê die besoekers moet van hierdie uitstalling af met hulle saamneem
- Die soort materiale en tegnieke wat tydens die maak van die kunsvlytwerke gebruik is
- Enige ander relevante inligting

FIGUUR 4a: 'n Wye reeks houtbakke, Afrika-diere en mandjies

FIGUUR 4b: Kralewerk wat in klere gebruik word

FIGUUR 4c: Vuvuzela met kralewerk wat Ndebele-ontwerpe toon

Of 'n objek 'n kunswerk is, of nie, hang van die intensie van die maker af, asook van die verskillende kulture/agtergronde waarvandaan hulle kom.

Tradisionele kunsvlytvorme word steeds gebruik en kan gesien word in die weef van mandjies, pottebakkerie, draadwerk, houtsneewerk en kralewerk. Straatverkopere verkoop 'n wye verskeidenheid kunsvlyt aan die publiek (FIGUUR 4a). Kunstenaers gebruik tradisionele tegnieke om nuwe kunsvorms te skep. Die weef van mandjies het handswerkmense geïnspireer om met verskillende materiale te weef, soos gesien kan word in plastiek- geweepte matte, -klere, ens. Kunstenaers soos Walter Oltmann gebruik weeftegnieke in groot beeldhouwerke. Tradisionele weefmetodes kan gesien word in telefoondraadmandjies wat beide funksioneel is en esteties genot verskaf aan die toeristemark.

Oorspronklik is items soos kleipotte en geweepte mandjies in die alledaagse lewe gebruik en het geen spesifieke kunsbetekenis gehad nie. Mandjies was baie belangrik in die lewe van die stam in al hulle rituele en godsdienstige seremonies. Vandag sluit die mandjies wat aan die publiek verkoop word, kralewerk en kleure in.

Potte is vir godsdienstige seremonies en rituele gebruik en het diepe betekenis vir hulle op 'n mistiese en artistiese manier gehad. Vandag is potte nie net funksioneel nie, maar ook dekoratief in die moderne samelewing en oorsese kuns- en kunsvoorwerpversamelaars koop mandjies en potte.

Dekoratiwe kralewerk word in die maak van juweliersware en mode-items geïnkorporeer soos gesien in FIGUUR 4b. Oorspronklik is mode-items slegs binne die stamme gemaak, maar word nou gesien waar dit op die loopplanke van modeskoue en -tydskrifte gedra word. Juweliersware word aan die algemene publiek verkoop. Vandag het die grense tussen kuns en kunsvlyt feitlik weggeval. 'n Bekende ontwerp van die plastiekvuvuzela (FIGUUR 4c) het kralewerk in die finale produk geïnkorporeer.

[20]

VRAAG 5: KUNS EN MAG

- 5.1 Leerders moet die inligting hierbo lees, die visuele bronne in FIGUUR 5a en 5b bestudeer en 'n opstel (ten minste EEN bladsy) skryf waarin hulle die volgende bespreek:

FIGUUR 5a: George Segal, *The Holocaust Memorial (Die Joodse Volksmoord-gedenkteken)*, 'Legion of Honor': San Francisco, brons en wit verf.

- **Die uitbeelding van die menslike figuur**

Ongeveer 10 witgeverfde figure is ten toon gestel waar hulle uitgesprei op 'n betonvloer lê. Die gevangenes is in verskillende rigtings geplaas. Sommige van die figure is bo-op mekaar geplaas. 'n Figuur word getoon waar hy langs 'n heining staan en deurkyk.

- **Hoe hierdie werk die Joodse Volksmoord (FIGUUR 5a) uitbeeld**

Die Joodse Volksmoord is die volksmoord van Europese Jode en andere deur die Nazi's gedurende die Tweede Wêreldoorlog, wat die verlies van ongeveer 6 miljoen lewens tot gevolg gehad het. Die plasing van die figure herinner ons aan al die lewens wat verloor is. Die figuur by die heining herinner ons aan al die Joodse gevangenes wat in die konsentrasiekampe vasgevang was.

- **Die stemming/gevoel wat hierdie kunswerk ontlok**

Die gevoel is van hartseer, wanhoop, hooploosheid, sielsangs en somberheid. Die figuur kyk egter verder as die heining waar daar groenigheid en moontlik lewensvryheid is.

- **Die gebruik van materiale en tegniek, styl en grootte**

Al die figure is van brons gemaak en later wit geverf.

- **Die verband tussen die beeldhouwerk en die kyker**

Die beeldhouwerk kan vanuit baie hoeke besigtig word; die kyker kan binne die spasie van die beeldhouwerk loop.

- **Hoekom dit vir ons belangrik is om geskiedkundige wreedhede soos die Joodse Volksmoord te onthou**

Om al die onskuldige mense wat hul lewens verloor het as gevolg van leiers wat hul mag misbruik het, te onthou.

FIGUUR 5b: Kevin Brand, *Here XVII*, installasie in die Kasteel die Goeie Hoop, papier-mâché en dennehout, 1995.

- **Die uitbeelding van die menslike figuur**

Daar is 'n herhaalde vorm van liggende figure van geel oker op pers houtvlotte. Die figure lyk dood, soos gesien kan word in hulle liggaamstaal, waar hulle arms uitgestrek is en sonder bene. Hulle word sonder klere uitgebeeld.

- **Hoe hierdie werk slawerny (FIGUUR 5b) uitbeeld**

Hierdie figure verteenwoordig slawe van Indië en Madagaskar. Hulle word voorgestel op vlotte [palette] wat verwys na die moeilike seereis waaraan baie van die slawe gewoon was. Hulle is dikwels geboei en in beknopte ruimtes gehou.

- **Die stemming/gevoel wat hierdie kunswerk ontlok**

'n Makabere, morbiede, dodelike en grusame stemming word ontlok. Daar is 'n gevoel dat hierdie seuns weggeblaas en vergeet sal word net soos die slawe was.

- **Die gebruik van materiale en tegniek, styl en grootte**

Groter as die werklikheid, popagtige beeldhouwerke wat op vlotagtige houtpalette geplaas is. Die figure is van papier-mâché gemaak en die vlotte van dennehout.

- **Die verband tussen die beeldhouwerk en die kyker**

Die beeldhouwerke van die slawe is monumentaal/groter as die werklikheid. Hulle word op 'n manier magtig. Die kyker word herinner aan en oorweldig deur die geskiedenis van slawerny.

- **Hoekom dit vir ons belangrik is om geskiedkundige wreedhede soos slawerny te onthou**

Om al die onskuldige mense wat hul lewens verloor het as gevolg van leiers wat hul mag misbruik het, te onthou.

(10)

- 5.2 Leerders moet enige TWEE argitektoniese konstruksies/geboue, standbeelde en/of openbare kunswerke bespreek wat hulle bestudeer het wat mense, gebeure en/of idees wat ons wêreld gevorm het, gedenk (ten minste EEN bladsy).

(10)
[20]

VRAAG 6: DIE ROL VAN DIE FORMELE EN INFORMELE KUNSSENTRUMS IN DIE OPLEIDING VAN KUNSTENAARS IN SUID-AFRIKA GEDURENDE APARTHEID/POST-APARTHEID

- 6.1 Leerders moet 'n opstel skryf waarin hulle enige TWEE van die kunswerke in FIGUUR 6a tot 6c in terme van die volgende vergelyk (ten minste EEN bladsy):

- Die uitbeelding van die mens en dier
- Formele kunselemente
- Style en tegnieke
- Die atmosfeer wat oorgedra word
- Moontlike interpretasies/bodskappe
- FIGUUR 6a: Billy Mandindi, *Death of Township Art (Dood van Township-kuns)*

Mandindi het 'The Community Arts Project' (CAP) in Kaapstad bygewoon. Hierdie sentrum het mense bevoordeel en ontwikkel deur artistieke gemeenskappe vir die ontwikkeling van die talente wat baie mense in die benadeelde gemeenskappe van Suid-Afrika het.

In Mandindi se ***The Death of Township Art (Dood van Township-kuns)*** word 'n vertikale komposisie gebruik. Naturalistiese beelde van sinistere Kupido-figure, 'n kameelperd, maskers en 'n brandende band word teen 'n kalm hemel en landskap geplaas. Die hardlopende kameelperd word diagonaal gerangskik en sy kop het 'n brandende toring as halssnoer. Die kameelperd gooi 'n skaduwee op die groen gras. Die skaduwee, in kombinasie met die brandende band-'halssnoer', stel die wreedheid van die onderwerp onderbewus voor – wat in die titel van die kunswerk, ***The Death of Township Art (Dood van Township-kuns)***, versterk word.

'n Gekerfde houtkameelperd, wat dikwels afgesaag raak, is een van die gewildste Suid-Afrikaanse curio's wat deur oorsese besoekers gekoop word. Daarom, deur die kameelperd te 'halssnoer', lewer Mandindi 'n pleidooi vir 'n meer opwindende onderwerp.

- FIGUUR 6b: Cyprian Shilakoe, ***My Donkey (My Donkie)***

Shilakoe het sy kenmerkende styl van stilering en vereenvoudiging gebruik. Hy het die Rorke's Drift Kunssentrum bygewoon. In die swart en wit lino- en linosnee [kerftegniek] word die lang, dun figuur die fokuspunt in die middel van die prentvlak. Die kunswerk is gekerf deur beide dun en dikker lyne te gebruik. Die titel impliseer dat die donkie aan die lang figuur behoort. Dit lyk asof die donkie dood is waar hy met sy bene in die lug lê. Dit lyk asof die sentrale figuur 'n sweep vashou. Aan die linkerkant van die sentrale figuur is 'n knielende figuur geïllustreer met sy kop tussen sy arms. Of kan dit wees dat die eienaar van die donkie hom doodgemaak het omdat hy sy donkie doodgemaak het? Net bokant die knielende figuur is twee houtstompe geïllustreer. 'n Volmaan is sigbaar in die swart hemel. Die diagonale heining aan die linkerkant skep lineêre perspektief. Die kyker empatiseer met die donkie se eienaar en ons as kykers is in staat om die hartseer op sy gesig te sien.

- FIGUUR 6c: Leonard Matsoso, ***Warrior (Kryger)***

Matsoso het die Pollystraat Kunssentrum bygewoon. In hierdie werk ry 'n kryger op 'n mitiese olifant. Die kryger is van Afrika en hou 'n spies vas. Dit lyk asof die toneel in die nag afspeel met 'n helder, geel maan. Die werk toon die Neo-Afrika-styl van Pollystraat waar daar 'n sterk invloed van Wes-Afrika-maskers en -beelde was. Die figuur en die dier is geverf in 'n styl wat lyk asof dit gekerf is en is baie driedimensioneel. Dit toon ook invloede van moderne bewegings soos Kubisme met die fasetwerk. Die kleure is gedemp, behalwe vir die gele en rooie wat uitstaan. Mens en dier word in hierdie werk verenig. Dit lyk asof die kryger trots is soos hy deur die nag ry. Die hele werk herinner jou aan 'n mitiese en magtige Afrika-beskawing. (10)

6.2 Leerders moet enige Suid-Afrikaanse kunssentrum kies wat hulle bestudeer het en die volgende in 'n kort opstel (ongeveer EEN bladsy) bespreek:

- Die doel en befondsing van hierdie kunssentrum
- Die invloed wat hierdie kunssentrum op sy studente gehad het
- Die soort kunswerk wat by hierdie kunssentrum geskep word. Verwys na onderwerp, mediums en tegnieke wat gebruik word.
- Spesifieke kunswerk(e) deur ten minste EEN student van hierdie kunssentrum

(10)
[20]

VRAAG 7: MULTIMEDIA – ALTERNATIEWE KONTEMPORÊRE EN POPULÊRE KUNSVORME IN SUID-AFRIKA

7.1 Leerders moet verwys na die beelde in FIGUUR 7a, 7b en 7c en 'n paragraaf (ten minste ½ bladsy) skryf waarin hulle bespreek hoe kunstenaars ons waarnemings verander en uitdaag deur kontemporêre metodes te gebruik om die kyker te skok.

Hulle moet die volgende in hulle antwoord oorweeg:

FIGUUR 7a: Marcel Duchamp, *Fountain (Fontein)*, pasklaar, 1917.

- **Hoe hierdie kunswerk hom losmaak van die tradisionele metodes van die maak van kuns**

Marcel Duchamp word deur baie gesien as een van die intellektuele reuse van die 20ste eeu. In sy afkeer van die heersende orde in kuns het hy tot 'n logiese gevolgtrekking gekom in sy afkeuring van kuns en die betekenisloosheid van die wêreld. Hy dryf die spot met tradisionele kunswaardes deur vervaardigde voorwerpe te kies en dit as kuns te verklaar. 'n Voorwerp word kuns omdat die kunstenaar so sê, byvoorbeeld met *Fountain (Fontein)*

- **Die gebruik van gevonde voorwerpe in die werk**

Die 'ready-made object' is dus 'n gewone vervaardigde voorwerp wat 'kuns' word as gevolg van die kunstenaar se keuse, of eerder antikuns omdat dit teen die idee van die kunswerk as arbeidsintensief is. Duchamp het gesê dat die keuse van die voorwerp 'n geen-keuse moet wees nie, met ander woorde sonder estetiese kenmerke en slegs omdat die kunstenaar daarna voel om dit te kies. Dit is antikuns omdat dit indruis teen die idee van die uniekheid van die kunswerk en dit maak 'n bespotting van die kunsmuseumstelsel. Dit sê dat enigiets kuns is, wat aanleiding moet gee tot die idee dat niks kuns is nie, of dat niks waarde het nie.

- **Moontlike betekenis/interpretasies van die werk. Gee redes vir jou antwoord.**

Die mees berugte van sy 'ready-mades' was die urinaal wat hy *Fountain (Fontein)* genoem het en R Mutt geteken het.

Die *Fountain (Fontein)* is 'n industrieel vervaardigde urinaal, waaraan Duchamp drie veranderinge aangebring het: hy het dit op 'n voetstuk geplaas, dit geteken en gedateer en dit vir 'n kunskompetisie ingeskryf. Die titel verwys na die effek van die skep van 'n 'fontein' wanneer iemand daarin urineer. Die R Mutt verwys na beide 'n sanitêre vervaardiger en 'n straathond ('mutt') wat op enige plek urineer.

- **Enige ander geldige kommentaar**

Die Vereniging van Onafhanklike Kunstenaars ('Society of Independent Artists') het 'n skou in 1917 gereël waarby enige kunstenaar wat \$6 betaal het, werk kon inskryf. Daar was geen jurie nie, en teoreties, geen beperking op wat ingeskryf kon word nie. Die komitee het moreel beswaar aangeteken; beswaar wat Duchamp as absurd afgemaak het omdat sulke voorwerpe elke dag in loodgieters se vertoonvenster gesien kan word. Hierdie uitlokkende gebaar is essensieel Dada.

FIGUUR 7b: Kendell Geers, *Twilight of the Idols (Buddha) (Skemerdonker van die Afgodsbeeld (Boeddha))*, gevonde voorwerp wat in waarskuwingsband toegedraai is, 2002.

Vir die nasiener: Geers delf diep in gevaarlike morele en psigologiese grond. Alhoewel sy werk deur sy Suid-Afrikaanse agtergrond en sy ondervinding van die lewe onder apartheid ingelig is, word dit glad nie daardeur begrens nie, maar ondersoek eerder die wyer implikasies van die misbruik van mag, geweld, onderdrukking en beheer, asook die ineenstorting van geloofstelsels en ideologieë, deur alle moontlike media te gebruik. Alhoewel dit verkeerd sou wees om hom as 'n politieke kunstenaar te etiketteer, word sy werk beslis gekenmerk deur 'n sterk sosio-politieke gewete en hy plaas dikwels 'n morele dilemma voorop in sy ondersoek.

- **Hoe hierdie kunswerk hom losmaak van die tradisionele metodes van die maak van kuns**

Geers ondersoek die mees basiese menslike instinkte en primitiewe impulse, soos paranoia, vrees, skuld, begeerte en seksualiteit. Uiteindelik is dit wat die kern van sy werk uitmaak die menslike natuur en die feilbaarheid en breekbaarheid daarvan. Deur verwysing na die geskiedenis en kultuur fokus die kunstenaar op die onsmaklike aspekte van die realiteit en ondersoek hy die areas waar die slegste van die menslike natuur onderdruk mag word.

- **Die gebruik van gevonde voorwerpe in die werk**

Twilight of the Idols (Skemerdonker van die Afgodsbeeld) (2002): Hy verbind ikoniese figure soos Christus en Boeddha in chevronband [die band word gebruik om 'n gevaarlike gebied af te sper]. Hy verander dan hul voorkoms en transformeer hulle na gevalle helde vir die laaste kapitalistiese era. Dit funksioneer as vergestaltung van 'n ideologiese/uiterste/perfekte struktuur.

- **Moontlike betekenis/interpretasies van die werk. Gee redes vir jou antwoord.**

Geers se doel is om ons bewus te maak van die maniere waarop ons beelde en die betekenis van kulturele ikone en simbole verbruik. Die Boeddha-ikoon is vasgebind, toegebind en verpak; dit lyk asof die tradisionele betekenis van die heilige ikone ineengestort het. Geers leen, neem of kaap dikwels voorwerpe om kontekste en betekenis te verskuif.

- **Enige ander geldige kommentaar**

FIGUUR 7c: Nicholas Hlobo, *Thoba, Utsale Umnxeba* (In Xhosa beteken dit 'om jouself te verlaag en 'n oproep te maak' of, soos die muurteks dit beskryf, 'n 'gebaar van respek en diplomatie'), opvoeringstuk, 2008.

Vir die nasiener: Nicholas Hlobo maak gebruik van materiaal, linte en rubber, opgesnyde binnebande en helder satynlint. Sy metafore en materiale is ferm gewortel in die tradisionele Xhosataal en -kultuur. Taal het sy identiteit as 'n Suid-Afrikaner geword en sy etniese agtergrond het die fokuspunt geword. Daar is die dubbelsinnigheid van seksuele innuendo/ suggestie en falliese vorme. Die titel beteken 'om jouself te verlaag en 'n oproep te maak' in Xhosa.

- **Hoe hierdie kunswerk breek met tradisionele metodes van die maak van kuns**

Die kunswerk word 'n opvoeringstuk [dit kan oor en oor uitgestal word op verskillende plekke/in verskillende galerye] met 'n sterk konseptuele boodskap. Die kuns hou meer verband met die kunstenaar se intensies en idees as met enigiets wat hy met sy hande gedoen het of wat hy oor skoonheid voel.

- **Die gebruik van gevonde voorwerpe in die werk**

Hierdie is 'n beeldhou-opvoeringstuk waar hy sy jas en hoed in meditatiewe konsentrasie dra om met die ruimte, die museum, die galery, die ligging van die museum en die kultuur te kommunikeer. Hy gebruik gevonde voorwerpe soos materiaal, lint, rubber en handgemaakte opvoeringskostuums om sy identiteit as 'n Suid-Afrikaner uit te druk. Die kostuums het ten doel om sy karakter binne die opvoeringstukke te vestig.

- **Moontlike betekenis/interpretasies van die werk. Gee redes vir jou antwoord.**

Hy sit en mediteer op 'n sirkelvormige mat en die drade/koorde van rubber van uit sy haarstuk te voorskyn kom, is aan die muur vasgemaak. Die titel impliseer dat die kunstenaar dalk iemand probeer bel deur middel van hierdie verlengings [telepatie/gedagte-oordrag/gedagtelees]. Hierdie werk daag uit/ondervra geslag, seksualiteit en kultuur en die verhouding van elk teenoor verskillende idees soos gerief, plesier of beskerming. Aan die regterkant is 'n swart rubbervorm met rooi satynlint geweef en dit laat die kyker wonder. Dit verwys na die tweeledigheid tussen die manlike en vroulike.

- **Enige ander geldige kommentaar**

(8)

7.2 Leerders moet 'n opstel (ongeveer 1½ bladsye) skryf waarin hulle die werk(e) van enige TWEE kunstenaars wat hulle bestudeer het waarin ongewone media en/of tegnieke gebruik is, bespreek.

(12)
[20]

VRAAG 8: KUNS EN DIE GEESTELIKE (SPIRITUELE) GEBIED – KWESSIES IN KUNS RAKENDE GELOOFSTELS EN DIE GEESTELIKE

8.1 Leerders moet die stellings bestudeer en die maniere waarop FIGUUR 8a and 8b geestelike kwessies visualiseer, bespreek (ongeveer EEN bladsy).

Hulle moet die volgende as 'n riglyn vir hulle antwoord gebruik:

- Verduidelik wat hulle onder *abstrakte kuns* verstaan.
- Deur na Kandinsky se gebruik van kunselemente te verwys, verduidelik hoe hy 'vibrasies in die siel' (FIGUUR 8a) veroorsaak het.
- Bespreek 'n paar van die beelde wat Chagall gebruik het om paradys te visualiseer.
- Hoe help Chagall se gebruik van komposisie en kleur om sy idee van paradys uit te druk?
- Dink hulle dat hierdie kunstenaars suksesvol was in hul doelwit om geestelike kwessies uit te druk? Hulle moet redes vir hul antwoord gee deur na die stemming/atmosfeer in hierdie werke te verwys.

Abstrakte kuns is kuns wat nie herkenbare voorwerpe of tonele uitdruk nie. Vorms, lyne, kleure, ens. bestaan sonder enige verwysing na realiteit, maar met estetiese waarde. Die kunswerk word 'gelees' in terme van lyne, vorm, kleure, ens. Staan ook bekend as nieverteenvoordigende of onpartydige kuns.

- FIGUUR 8a: Wassily Kandinsky, **Composition VII (Komposisie VII)**, 1913.

Kandinsky was een van die stigters van Der Blaue Reiter ('n Duitse Ekspressionistiese beweging). Hulle doel was die uitdrukking van innerlike spiritualiteit deur 'n verskeidenheid vorms. In 1910 het Kandinsky waarskynlik die eerste abstrakte kunswerk, **The First Abstract Watercolour (Die Eerste Abstrakte Waterverf)**, geskep. In 1912 het Kandinsky *On the Spiritual in Art (Oor die Geestelike in Kuns)* gepubliseer, waar hy abstrakte kuns verdedig. Kandinsky het geglo in 'n kuns wat die innerlike en geestelike lewe uitdruk. Kandinsky het gesê abstrakte kuns is soos musiek en dat deur slegs die kunselemente op 'n abstrakte manier te gebruik, emosies in die kyker ontlok kan word. Sy titels is uit musiek geneem, soos **Composition VII (Komposisie VII)**, waar hy die doek nader sonder enige vooropgesette tema, maar toegelaat het dat die kleure kom soos hulle wil, aangespoor deur onbewuste gevoelens.

Composition VII (Komposisie VII) het hoofsaaklik te doen met die ontlokking van 'n geestelike weerklank in die kyker. Dit is een van Kandinsky se grootste en ingewikkeldste abstrakte werke. Hy het die kunselemente van lyn, vorm en kleur gebruik om 'n 'wêreld' te skep wat nie herkenbaar is nie en nie verwys na enigiets wat ons ken nie. Maar dit is 'n wêreld met lyne wat in alle rigtings gaan, biomorfiese vorms wat 'ronddans', alles in pragtige kleurkombinasies gedoen. Hy het met die emosionele gebruik van kleur geëksperimenteer. Hy het ook geëksperimenteer met vorms en het vorms verwing om emosie uit te druk. Kandinsky het 'n verskeidenheid kwashale gebruik. Lyne wat deur kwashale geskep is, was belangrik as die uitdrukking van sy persoonlikheid. In hierdie werk vloei die helder kleur oor die doek met so min bewuste beheer of orde van die kunstenaar se kant af as moontlik. Hy het die klem geplaas op die verfproses. Vir Kandinsky was kuns vir die eerste keer heeltemal bevry van die behoefte om die regte wêreld te beskryf.

- FIGUUR 8b: Marc Chagall, **Paradise (Paradys)**, 1961.

Marc Chagall het 'n unieke plek in die kuns van die twintigste eeu ingeneem. Selfs al is hy soms in 'n mate deur die kontemporêre ontwikkelinge in kuns beïnvloed, was hy dwarsdeur sy lang lewe 'n onafhanklike kunstenaar, dikwels gekritiseer vir sy gebrek aan naturalisme of sy gebrek aan die begeerte om abstrakte kuns te ondersoek. Hy was 'n digter en sy kunstige visioene kan beskou word as 'gedigte in kleure en vorms'. In hierdie werk het hy sy prent met engele en ander figure, vlieënde diere, hibriede diere, visse, hane, ens. bevolk. Die kyker moenie soek na 'n logiese prent nie, maar moet dit eerder sien as 'n liriese gedig wat die skoonheid van die hele skepping verklaar, asook Chagall se onwankelbare geloof in die bestaan van wonderwerke en in die oneindige wysheid van die Skepper.

In hierdie werk is dit sy kleure wat die kyker se aandag aantrek en vasgevang hou. Hy was in staat om treffende beelde oor te dra deur slegs 'n beperkte reeks kleure te gebruik. Die werk is hoofsaaklik gedoen in die voortreflikste bloue (dikwels 'n simboliese kleur vir spiritualiteit en godsdiens) met rooie en gele as kontras. Sy kleure het 'n lewendige atmosfeer geskep wat op sy eie, persoonlike visie gebaseer was. Sy kleure probeer nie eers die natuur naboots nie, maar stel eerder bewegings, vlakke en ritmes voor.

Chagall het 'n unieke styl ontwikkel, een wat op die vrye spel van die verbeelding gebaseer is, 'n klimaat van die irrasionele, verwronge voorstelling en sy individuele, simboliese taal. Hierdie werk is van nature universeel en dit lyk of Chagall essensieel daarop fokus om sy eie, mistiese boodskap oor te dra – 'n geloofshandeling wat uit die dieptes van sy siel kom. Vir Chagall was God teenwoordig in alle mense en dinge.

(8)

8.2 Leerders moet die werk van enige TWEE kunstenaars bespreek wat hulle bestudeer het, waarin die kunstenaars geestelikheid en/of godsdienstige kwessies visualiseer (ongeveer 1½ bladsye).

Hulle moet die volgende in hulle opstel insluit:

- Name van die kunstenaars
- Titels van die werke
- Die gebruik van formele kunselemente
- Style en tegnieke
- Kommunikasie van godsdienstige en/of geestelike bekommernisse, deur die moontlike betekenis en interpretasies van hierdie kunswerke te bespreek

(12)
[20]

VRAAG 9: GESLAGSKWESSIES

9.1 Leerders moet enige DRIE van die visuele beelde in FIGUUR 9a tot 9d kies en in 'n kort opstel (ongeveer EEN bladsy) bespreek hoe die bediendes/huishulpe in hierdie werke uitgebeeld is.

Punte om in hul antwoord aan aandag te gee, sluit die volgende in:

- Die gebruik van formele kunselemente om 'n visuele impak en atmosfeer te skep
- Hoe hierdie werke die veranderende politiek en geslagskwessies met betrekking tot huishulpe ondersoek
- Moontlike betekenis en interpretasies
- FIGUUR 9a: Jan Vermeer, *Kitchen Maid (Kombuisbediende)*

Vermeer was 'n Nederlandse skilder gedurende die Baroktydperk. Die eenvoudige taak van melk skink word getransformeer in 'n ewige simbool deur sy persepsie en perfekte organisering van ruimte, waarde en kleur. Daar is voorgestel dat Vermeer vir sy prentekomposisie die camera obscura gebruik het, 'n verdonkerde geslote ruimte met 'n opening aan die een kant en 'n plat, ligte oppervlak aan die ander.

Die normale aksie van ligstrale, wat gereflekteer word van voorwerpe buite die camera obscura en deur die lensopening gaan, projekteer die beeld op die ligte oppervlak, onderstebo, selfs sonder 'n lens. Die camera obscura neig om alle weerkaatsings in klein, wit blertse te verander; dit is duidelik sigbaar in die broodrolletjies, die vars kaas in die mandjie en die rand van die beker. Vermeer se gebruik van kleur het ook verskil van sy tydgenote. Hy het helderder en suiwerder kleure gebruik, bv. die sterk blou in die voorskoot en die helder geel in die bediende se bostuk. Hierdie kleure word ook gesien waar dit deur die ander kleure in die vertrek weerspieël word, veral die blouerige skaduwees op die roomwit.

Die binnekant word sterk verlig deur die venster aan die linkerkant van die prent. Die kyker word nie toegelaat om die buitewêreld te sien nie. Alles begin en eindig in hierdie vertrek. Die agtergrondmuur is parallel met die prentoppervlak. Alhoewel Vermeer 'n geelkopergieter en 'n mandjie uitbeeld wat in die hoek hang, asook 'n voetverwarmer op die vloer, het hy al die aandag gefokus op die edelheid van die eenvoudige aksie van die bediende wat melk skink. Hierdie alledaagse toneel skep 'n tydlose, kalm wêreld.

- FIGUUR 9b: Dorothy Kay, **Annie Mavata**

Dorothy Kay was 'n realistiese skilder van Port Elizabeth. Annie Mavata was vir baie jare in Kay se diens en was 'n uitstekende kok. Kay het Mavata afgeneem terwyl sy met 'n emaljebak en mes geposeer het. Agt jaar later het sy Mavata geskilder. Mavata word getoon waar sy in haar huishulp-uniform sit met 'n emaljebak en sy hou 'n mes vas. Sy staar moedig terug na die kyker. Sy word teen 'n pikswart agtergrond geplaas. Die enigste ander elemente in die skildery is 'n afgesnyde koerantrand aan die bokant en 'n stuk tou wat ahang. Die werk is met lewendige, analitiese kwashale gedoen, wat die gesigskenmerke en detail soos die ronde bril en ooringe beskryf. Die bak lyk so realisties dat jy dit amper kan oplig. Die atmosfeer en kleure laat jou hierdie Vermeer onthou. Die skildery is nie kleurvol nie, maar is hoofsaaklik in witte, bruine en blou teen 'n plat, swart agtergrond gedoen. Alhoewel Mavata slegs 'n huishulp was, lyk haar liggaamstaal selfversekerd. Sy is omring met donkerte/swartheid en ons weet niks meer van Annie nie as wat ons sien. In hierdie werk het Kay nie die gebruik van slawerny in die Suid-Afrikaanse samelewing bevraagteken nie, maar het Mavata as 'n geliefde bediende, maar steeds 'n bediende wat vir ander gewerk het, uitgebeeld.

- FIGUUR 9c: Leonara van Staden, **African Shakti (Afrika-Shakti)**

Shakti is die konsep, of personifikasie, van heilige, vroulike, kreatiewe mag in Hindoeïsme. Op die aardse vlak manifesteer Shakti baie aktief deur vroulike beliggaming en kreatiwiteit/vrugbaarheid. Nie slegs is die Shakti vir die skepping verantwoordelik nie, dit is ook die agent van alle verandering.

In hierdie werk word 'n swart vrou getoon waar sy 'n wit baba in twee van haar baie arms vashou. In die ander arms hou sy 'n verskeidenheid voorwerpe vas, sommige huishoudelik (stofsuiers, elektriese strykyster, 'n verestoffer, ens.) en sommige gewelddadig (semi-outomatiese geweer, panga en handgranaat). Sy staan in die middel van die prent sodat al die fokus op haar is.

Die agtergrond is 'n skematiese weergawe van 'n sonsondergang (geel, pienk en oranje strale) teen die silhoeëtte van 'n Afrika-bostoneel. Die styl is baie dekoratief en dit lyk soos 'n plakkaat met duidelike buitelyne en plat kleure. Al die dinge wat sy vashou, is gedoen in 'n verskeidenheid bloue wat met die warmer agtergrond kontrasteer. Die ingewikkelde vorm van die skaduwee is ook interessant. Daar is baie moontlike interpretasies van hierdie werk, bv. dit kan verwys na ons verlede waar sy nie net huishoudelike werk gedoen het nie, maar ook 'n vryheidsvegter was. Die baie arms kan ook aandui dat as 'n vrou (en moontlik 'n huishulp), sy in staat moet wees om baie dinge tegelykertyd te doen. Dit erken ook die rol wat baie swart huishulpe in die grootmaak van wit kinders gespeel het. Die feit dat sy naak is, toon ook dat sy 'n sensuele vrou is.

- FIGUUR 9d: Berni Searle, ***Snow White (Sneeuwitjie)***

Snow White (Sneeuwitjie) is dubbelskerm-videoprojeksie. Beide muurskilderygrootte beelde dokumenteer dieselfde handeling, maar die een kamera is direk voor Searle geplaas en die ander kamera direk bokant haar. terwyl sy naak in 'n verdonkerde ruimte kniel, word Searle se liggaam deur saggies vallende meel bedek. Geeneen van die uitsigte toon die bron van die meel nie. Soos sneeu, merk die meel haar liggaam op maniere wat subtiel verwys na rasseklassifikasies onder apartheid – 'wit is beter'-idee. Dit verwys ook na kolonialisme se beskawingsmissie om inheemse bevolkings 'uit te vee'. Dan val water van bo af en raak gedeeltes van haar liggaam aan soos wat dit in die hoop meel val. Sy gebruik dan die water om met die meel te meng om deeg te maak. Haar liggaamsposisie verwys na die werk van 'n huishulp. Huiswerk soos skoonmaak en bak was dikwels die enigste opsie vir gekleurde vroue. Die titel verwys na 'n vervaardiger van meel ('Snow Flake'), maar ook na die Sneeuwitjie-feevertaal – die prinses as die ideale vrou. (10)

- 9.2 Leerders moet die werk van enige TWEE kunstenaars bespreek wat hulle bestudeer het, wat kwessies met betrekking tot geslag in hulle werk konfronteer. Hulle moet na spesifieke kunswerke in hulle antwoord verwys (ongeveer EEN bladsy). (10)

[20]

VRAAG 10: KONTEMPORÊRE SUID-AFRIKAANSE (NASIONALE) EN INTERNASIONALE ARGITEKTUUR

- 10.1 Leerders moet na die visuele beelde (FIGUUR 10a tot 10d) verwys en 'n paragraaf (ten minste ½ bladsy) skryf waarin hulle bespreek hoe die argitekte interessante ruimtes in die geboue geïnkorporeer het.

Die paragrawe moet die volgende insluit:

- Die belangrikheid van die binneruimtes wanneer 'n gebou ontwerp word. Hulle moet redes vir hulle antwoord gee.
- Hoe 'n balans tussen die funky, harmonieuse en funksionele elemente bereik word
- 'n Vergelyking van hoe elke argitek die natuurlike elemente (plek/ligging) in sy/hulle argitektoniese ontwerpe geïnkorporeer het
- Boumateriale en -tegnieke
- Tegnologiese inset

FIGUUR 10a

Hierdie gebou is 'n restaurant; die ruimte word funky en modern. Die restaurant is vol van beide die kunstenaar se afdrucke en beeldhouwerke wat die binneruimte opwindend en esteties genotvol maak. 'n Tafel met stoele word aan die regterkant van die foto gesien. Die kliënte kan die buiteruimte geniet terwyl hulle 'n maaltyd geniet. Die buitekant van die gebou bestaan uit helderrooi en -blou kleure en kruisgearseerde houtbalke wat 'n beeldhougevoel skep. Die groot glasvensters reflekteer die omgewing [bome] kleurvolle vensters en die houtbalke.

FIGUUR 10b

Vir die nasiener: *Falling Water (Vallende Water)* is een van Frank Lloyd Wright se grootste meesterstukke en is bekend vir beide die dinamika daarvan en die integrasie met die treffende natuurlike omgewing. Sy passie vir Japannese argitektuur word sterk in die ontwerp weerspieël. Hierdie privaat woning was bedoel om 'n natuurtoevlugsoord vir sy eienaars te wees. Hierdie huis is baie bekend vir sy verbintenis aan die ligging; dit is bo-op 'n aktiewe waterval gebou wat onder die huis deurvloei. Daar is 'n kontras tussen die glas en die klipmure.

Frank Lloyd Wright het geglo in die ontwerp van dinamiese strukture wat in harmonie met die mensdom en die treffende omgewing was. Die binnekant van ***Falling Water (Vallende Water)*** [privaat woning] staan bekend as organiese argitektuur. Die binnenshuise elemente [meubels] is deur Wright ontwerp. Die plafonne is laag met 'n oopplan-binneruimte wat die kaggel, meubels, beligting en eetkamer kombineer. Hy het die vrydraende vloere, monolitiese beton en hout gebruik. Die kaggel in die woonkamer integreer rotse wat op die plek gevind is en waarop die huis gebou is. Die klipvloere is gepolitoer, terwyl die kaggel gewoon gelos is.

FIGUUR 10c

Vir die nasiener: Die *Wright House (Wrighthuis)* is 'n kombinasie van die oue en die nuwe. Daar is 'n tradisionele kothuis wat landelik en oud is, en daar is ook 'n uitbreiding van hierdie kothuis wat hoogs modern is. Die kothuis sluit twee studeerkamers, 'n slaapkamer, 'n onthaalarea en 'n kunsgalery in.

Elmo Swart Argitekthe het twee verskillende argitektoniese style gebruik in 'n poging om die wêreld te wys dat moderne ontwerp uitgebrei kan word om ou tradisies te inkorporeer. Die glasmure is oop vir die atmosfeer aan beide kante en hou die tradisie saam met 'n paar elemente om die verandering te versag. Die stoepie en stort aan die buitekant wat met 'n skerm van dun takkies bedek is, berei die toneel voor vir 'n meer tradisionele binne-ontwerp. Dit lyk na 'n deurskynende tunnel wat die ingang aan die vallei verbind. Volume vrydraende bouwerk laat parkering vir twee motors toe.

FIGUUR 10d

Die beeld is van 'n oopplanwoonkamer. Die meublement en karige stukkies meubels laat toe dat die ontspanne binneruimtes aan die inwoners dieselfde gerustheid as die tradisionele deel van die huis bied. Die groot glasvenster laat jou alles buite sien. Die trappe word aan die linkerkant gewys.

(8)

10.2 Leerders moet 'n opstel (ongeveer 1½ bladsye) skryf waarin hulle ten minste TWEE ander argitektonies voorbeelde wat hulle bestudeer het, bespreek.

Hulle moet die volgende insluit:

- Name van argitekthe en geboue
- Redes waarom hulle hul voorbeelde as innoverend beskou
- Gebruik van materiale
- Boumetodes
- Plek/Ligging waar hulle voorbeelde gebou is

(12)
[20]

TOTAL: 100